

Театру-студії “Арабески” тощо, унаслідок цих алюзій і сама збірка стає елементом “арабесок” загального літературного процесу, засвідчуючи його тяглість і змінність. Вертикальний контекст – це жанровий зв’язок із розділами роману С. Жадана “Anarchy in the UKR”, спосіб реалізації авторського задуму через химерність “візерунку”, у якому тісно переплітаються, співіснують історії героїв, різноманітні образи тощо.

Література

- Голобородько, Я. (2012). Сергій Жадан: критична маса естетичних альтернатив. *Українська література в загальноосвітній школі*, 1.
- Жадан, С. (2024). *Арабески*. Чернівці: Меридіан Чернівці.
- Котик, І. (2024). “Арабески” Сергія Жадана: Орнамент прифронтового міста. *Читомо*. Відновлено з: <https://chytomo.com/arabesky-serhiia-zhadana-ornament-pryfrontovoho-mista/>.
- Кравченко, А. (2024). Тривка тканина української боротьби: як читати “Арабески” Сергія Жадана. *Українська правда. Життя*. Відновлено з <https://life.pravda.com.ua/culture/yak-chitati-arabeski-sergiya-zhadana-303844/index.amp>.
- Літературознавча енциклопедія* (2007). Ю. І. Ковалів (Ред.). Київ: ВЦ “Академія”, 1.
- “Любов як велика відповідальність”. Жадан про нову книжку “Арабески” (2024). *Українське радіо*. Відновлено з: <https://ukr.radio/news.html?newsID=105026>.
- Павлова, О. (2024). “Слово Боже – моя методичка”, або Чого чекати від нової книжки Сергія Жадана. *Сенсормедіа*. Відновлено з <https://sensormedia.com.ua/books/slovo-bozhe-moya-metodychka-abo-chogo-chekaty-vid-novoyi-knyzhky-sergiya-zhadana/>.
- Просалова, В. та Григошкіна Я. (2017). Арабески як авторські жанрові маркери і принципи побудови творів. *Дивослово*, 10.
- Meridian Czernowitz видає нову прозу Сергія Жадана – збірку оповідань “Арабески” (2024). Відновлено з <https://www.meridiancz.com/blog/meridian-czernowitz-vydaie-novu-prozu-serhiia-zhadana-zbirku-opovidan-arabesky/>.

Anna Dobrovolska

**Municipal Institution “Poltava City Multidisciplinary Lyceum No. 1 Named After
I.P. Kotliarevsky of Poltava City Council of Poltava Region”
Serhiy Zhadan’s Collection *Arabesques* in the Literary and Cultural Context**

The article traces the connection of Serhiy Zhadan’s new collection of short fiction Arabesques with the works of Ukrainian and foreign writers (N. Gogol, M. Khvylovyyi, S. Vasylchenko, E. A. Poe, Ya. Neruda), with the Kharkiv studio theatre, as well as with other works by the author himself.

Key words: *prose, short stories, arabesque, S. Zhadan, collection.*

Крот Д. О.

*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Науковий керівник – канд. філол. наук, доц. Краснящих А. П.
<https://doi.org/10.33989/pnpu.791.c3254>*

Міф про Аїда в романі Дж. Фаулза “Колекціонер”

“Колекціонер” (“The Collector”, 1963) – перший роман видатного англійського письменника Джона Роберта Фаулза (John Robert Fowles; 1926–2005) і один з перших постмодерністських творів.

“Колекціонер” неодноразово розглядався з різних боків його поетики зарубіжними та українськими науковцями. Однак міфологічний пласт роману

досі залишається недослідженим, у той час як на міфологічність творчості Дж. Фаулза вказують наукові розвідки щодо інших його романів, передусім наступного після “Колекціонера” роману “Маг” (1965).

Мета роботи полягає в розкритті міфологічних рис і якостей володаря підземного царства Аїда в образі головного героя роману Фредеріка Клегга.

Аїд – давньогрецький бог, володар підземного царства, син титана Кроноса та його сестри Реї. У давньогрецькій міфології богів поділяють на небесних та хтонічних, до яких і відноситься Аїд. Хтонічні божества пов’язані зі смертю та життям у підземному світові, землею та родючістю.

У давньогрецьких амфорах, розписах Аїд зображений різного віку, але в гордій, величній позі на троні, з двозубцем або жезлом, іноді з рогом достатку в руці. Також до його атрибутики належать шолом, який робить його носія невидимим, та ключ, який відіграє подвійну символічну роль, оскільки символізує контроль над світом смертних та слугує нагадуванням про те, що ворота його царства завжди замкнені і ніхто не може вийти. Дуже часто поряд з Аїдом зображується Персефона, а біля ніг – трьохголовий Цербер, вірний пес Бога підземного світу. Символікою Аїда були кінь і човен, які асоціювалися з переходом мертвих душ до підземного царства, а собака вважалася провідником до світу мертвих (Козовик та Пономарів, 1985, с. 24–25).

Також Аїд зображувався з чорною бородою та убранням темного кольору, який був символом підземного царства. Дуже рідко його зображували з крилами або змією, яка обертається навколо його шиї або яку він тримає. Це вказувало на його безсмертність та владу над підземним світом.

Хоча Аїда і бачили як похмурого, суворого і холодного божества, яке безжально використовує свої закони до всіх без винятку, його ніколи не вважали злим, несправедливим, чи на кшталт сатани, його роль полягає в підтриманні рівноваги законів природи, космосу. Отже, його домівка не є пеклом, але являється в’язницею душ, де в’язничний наглядач – це сам Аїд (Grant & Hazel, 2001, с. 235).

Греки, через страх до Аїда і того, що він може передчасно звернути свою увагу на них, вигадали багато різних табуїстичних епітетів для нього, евфемістичних або перифрастичних імен, щоб не турбувати його власним ім’ям. Таким чином саме ім’я Аїд (Αἴδης, Hades) означає “невидимий”, а його найбільш вживана альтернатива Плутон (Πλούτων, Plouton), у значенні “багатий”, пішла від того, що на думку греків, Аїд володів всіма багатствами світу, такими як родючі культури та метали, так як вони знаходяться під землею, у володарюванні підземного бога.

Також дуже поширеними епітетами Аїда є “чорний” (κελαίνος, kelainos), “той, що чорніє своєю глибиною” (μελαμβαθής, melambathes) та “темний” (κνεφαῖος, knepaios), бо за уявленнями стародавніх греків, у потойбічному світові панувала первісна темрява, де залягали “початки і кінці всього сущого” (Докучаєва, 2015).

Головний герой роману “Колекціонер” Фредерік Клегг подібний до образу давньогрецького бога підземного царства Аїда. Ця подібність неодмінно зображена в зовнішності персонажів. Фредерік, як і Аїд, має темне волосся і

носить досить застарілий одяг. Але, в той же час, його вбрання звичайне та нічим не примітне, що дозволяє йому не виділятися. Тим самим, для навколишнього світу він стає, ніби “невидимим”, що також являється одним з імен Аїда, так як той володів шоломом невидимості. Такий епітет бога підземного царства як “багатий” так само можна віднести і до Клегга, який розбагатів через ставки на тоталізаторі. Крім того, головна героїня роману “Колекціонер” Міранда Грей ще й порівнює Фредеріка з конем, одним з атрибутів Аїда: “Обличчя видовжене, як морда в коня. Тьмяне темне волосся в’ється, проте краси йому не додає, бо видається шорстким, грубим, мов кінський волос” (Фаулз, 2023, с. 168).

Головний герой роману Дж. Фаулза, як і Аїд, має декілька імен. Його справжнє ім’я – Фредерік Клегг, яке йому не дуже подобається, тому Міранді він представляється як Фердинанд, як у п’єсі В. Шекспіра “Буря”. Але, на думку головної героїні, це ім’я йому не підходить, тому дає йому нове – Калібан, як потворний дикун з тієї ж самої п’єси.

Також схожість простежується в ізолюваності цих обох персонажів від навколишнього світу. Фредерік ніколи не мав близьких друзів та і не бажав цього. Проводив більшість часу в своєму світові. Йому не подобалося бути поряд з людьми, він їх зневажав. Аїд теж ні з ким не підтримує зв’язків, ні з богами, ні тим паче з людьми. Художники навіть іноді зображували його відвернутим вбік від інших богів, оскільки той не любив їх. Крім того Аїд ніколи не полишає свого царства, лише у надзвичайних випадках, таких як викрадення Персефони. Так само і Клегг уникає людей і будь-яких зв’язків з ними. У місто він вибирається лише за продуктами та за будь-якими речами, які забажає Міранда. Та якомога швидше намагається повернутися додому.

Також і Фредерік і Аїд є колекціонерами. Клегг збирає метеликів, однак, він так само, як і Аїд, володіє ще й людськими душами. Міранда стала першою з них. Вона ніколи не була потрібна йому справжньою, він лише хотів, щоб вона була поряд з ним, навіть якщо проти її волі. Він всього-на-всього колекціонер, а вона – метелик, яким він бажає володіти.

Звертає на себе особливу увагу в міфологічному плані те, що Фредерік колекціонує саме метеликів: у давньогрецькій мові слово ψυχή означає і “душа” і “метелик”. Таким чином, у романі ніби підкреслюється так риса Фредеріка, як жага володіння життям, душами та уподібнює до Аїда, який, у свою чергу, утримує у підземному царстві безліч душ.

Подібність персонажів зображена не лише в рисах характеру чи зовнішності. Порівняти можна і головні теми роману та міфу – викрадення вродливої жінки. І Аїд і Фредерік у здійсненні свого злочину використовують певний вид транспорту. Поки юна Персефона милується неймовірною красою квітки, Аїд хапає дівчину та увозить її на своїй золотій колісниці до підземного царства. Клегг вдається до того ж самого способу викрадення. Він відстежує Міранду, відволікає її, збрехавши, що збив собаку, тим самим зменшивши її пильність, викрадає та увозить на своєму фургоні до нещодавно придбаного будиночку.

Також підвал, де Фредерік утримує Міранду, співвідноситься з найглибшою та найтемнішою частиною Аїда – Тартаром. Підвал позбавлений світла та зв'язку з зовнішнім світом. Міранда проводить тут більшість часу, страждаючи та сумуючи за своїм минулим життям. Тут панує темрява та холод.

Сам будинок в романі стоїть на околиці міста острівцем, оточеним могутніми деревами, які відділяють його від довкілля, так же як і річка Стікс в Аїді розмежовує світ мертвих від світу живих.

Крім Стіксу, в Аїді протікають ще чотири річки: Ахерон – ріка страждань, Кокітис – ріка плачу, Флегетон – ріка палаючого вогню і Лета – ріка забуття. Всі ці почуття Міранда проживає протягом дій роману. Полон у підвалі будинку Фредеріка приносить їй постійне страждання, душевний біль, для неї все закінчується смертю.

Поля Асфодел в підземному царстві Аїда є місцем, де більшість душ проводить свій час після смерті. Це нейтральна територія, де душі існують без радості і без страждань. Для праведників і героїв, які прожили добродієсне життя, існує Елізій – райська частина підземного царства, де вони насолоджуються спокоєм і щастям (Graves, 2017). У романі також наявне поле з люцерною, де і похована Міранда: і тут вона знаходить свій спокій. Навіть, Фредерік наголошує, що поле з люцерною біля саду являється раєм для метеликів.

Отже, роман Джона Фаулза “Колекціонер” містить глибокий міфологічний підтекст, що проявляється в образі головного героя Фредеріка Клегга, який має значні паралелі з давньогрецьким богом підземного світу Аїдом. Аналіз зовнішності, характеру, поведінки та символічного оточення Клегга дозволяє виявити численні відповідності з міфологічним прототипом.

Обидва персонажі існують у відокремленому просторі, Аїд у підземному царстві, а Фредерік у віддаленому від довкілля будинку. Обидва місця – повністю ізольовані зони, позбавлені сонячного світла і природних умов життя.

Ключовий сюжетний елемент, який підкреслює схожість Фредеріка та Аїда – це жага до накопичення. Однак на відміну від Аїда, який збирає душі не за своїм бажанням, а тому що він володар царства мертвих та у цьому його міфологічна функція, Фредерік колекціонує метеликів та утримує Міранду заради присвоєння краси та власної втіхи.

Література

- Докучаєва, К. М. (2015). Образ Аїда в давньогрецькій літературі та міфології: когнітивний і лінгвокультурологічний виміри. *Мовні і концептуальні картини світу*, 1, 253–259.
- Козовик, І. Я. та Пономарів, О. Д. (1985). *Словник античної міфології*. Київ: Наукова думка.
- Фаулз, Дж. (2023). *Колекціонер*. Л. Пилаєва (пер. з англ.). (4-те вид.). Київ: Форс Україна.
- Grant, M. & Hazel, J. (2001). *Who's Who in Classical Mythology*. London: Routledge.
- Graves, R. (2017). *The Greek Myths*. The Complete and Definitive Edition. London: Penguin.

Diana Krot

V. N. Karazin Kharkiv National University
The Myth of Hades in J. Fowles' Novel *The Collector*

The article explores the mythological subtext of J. Fowles's novel The Collector, particularly the parallels between the protagonist Frederick Clegg and the ancient Greek god

Hades. The appearance, character and space of the work are analysed, indicating connections with mythology.

Key words: *chthonic / underworld gods, Hades, John Fowles, mythological function, mythological subtext, The Collector.*

Куценко А. В.

Криворізький державний педагогічний університет

Науковий керівник – канд. філол. наук, доц. Федоряка Л. Д.

<https://doi.org/10.33989/pnpu.791.c3255>

Особливості екранізацій роману Сомерсета Моєма “Театр”: порівняльний аналіз фільмів

Сомерсет Моєм (1874-1965) – видатний англійський письменник, відомий своїми тонкими психологічними портретами та глибоким розумінням людської природи. Біограф письменника Тед Морган називав його “історичним експонатом” (Morgan, 1984, с. 15), “людиною, яка почала писати ще в XIX ст. і все ще залишалася творчо активною у XX ст.”, адже творчість була “... єдиним, до чого в нього була стійка і тривала віра” (Morgan, 1984, с. 26). Його роман “Театр” (1937), у якому автор досліджує життя і внутрішній світ актриси Джулії Ламберт, став не лише англійською, а й світовою літератури. Цей твір неодноразово привертав увагу кінематографістів, що стало причиною створення двох відомих екранізацій: латвійського режисера Яніса Стрейча (1978) та угорського режисера Іштвана Сабо (2004).

Метою цього дослідження є аналіз художніх рішень обох фільмів, їхнього трактування сюжету та проблематики роману, а також виявлення відмінностей у підходах до візуалізації та передачі ідей Моєма.

“Театр” – це історія талановитої актриси Джулії Ламберт, яка досягає успіху на сцені, але стикається з труднощами у власному житті. Головна тема твору – співвідношення реального життя і гри, питання особистості та маски, сучасна інтерпретація шекспірівського висновку про те, що “*всі ми актори, і кожен із нас грає свою роль*” (Шекспір, 2025). Моєм майстерно описує театральні залаштунки, людські пристрасті та ілюзії, що робить цей роман чудовим матеріалом для екранізації.

Екранізації роману Сомерсета Моєма: “Театр” 1978 року, створена латвійським режисером Янісом Стрейчем, і стрічка 2004 року від угорського режисера Іштвана Сабо – стали прикладами того, як різний контекст, естетика та час створення можуть суттєво вплинути на художнє рішення. Ці дві роботи демонструють два полярні підходи до візуалізації роману, пропонуючи глядачеві як символічне, так і реалістичне тлумачення історії.

Екранізації роману відзначаються суттєвими відмінностями у стилістиці, образному рішенні та інтерпретації образів.

Стрейч використовує символічний та абстрактний підходи, розглядаючи театр як метафору людського існування: “*Фільм Яніса Стрейча використовує театр не тільки як місце дії, а й як метафору життєвого існування героїні,*